

ZBOROVANJA IN POSVETOVANJA**XX. ZBOROVANJE SLOVENSКИH ZGODOVINARJEV**

(od 1.—4. oktobra 1980)

Odkar se slovenski zgodovinarji srečujejo na zborovanjih, so se to pot že četrto zbrali v Ljubljani, da bi ob pregledu dela v minulih dveh letih proslavili nemajhen jubilej — svoje dvajseto srečanje. V novem domu Ivana Cankarja pa slovenski zgodovinarji niso samo počastili svojega jubileja, temveč so se, kakor je že v tradiciji, spomnili še nekaterih pomembnih obletnic v življenju slovenskega naroda. Lahko bi rekli, da je bilo to jubilejno zborovanje v znamenju takih spominskih letnic kot še nobeno doslej.

V uvodnem referatu na zborovanju je prof. dr. Metod Mikuž govoril o »Ljubljani, mestu heroju«, s čimer so slovenski zgodovinarji počastili petintri-desetletnico osvoboditve Ljubljane. Referat, ki ga je poslušalo čez petsto poslušalcev — zgodovinarjev, nas ni seznanil samo z najpomembnejšimi podatki o herojstvu Ljubljane med okupacijo in narodnoosvobodilnim bojem, temveč je hotel prikazati vso širino tedanjega dogajanja. Prof. Mikuž je poudaril, da so red narodnega heroja, ki ga je Ljubljani, kot prvemu mestu v Jugoslaviji, podelil predsednik SFRJ Josip Broz Tito, dobili pravzaprav prebivalci Ljubljane, ki jih je v boju proti okupatorju vodila OF in nezlomljiv svobodnjaški duh.

Po končanem referatu je predsednik RK Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Mitja Ribičič podelil referentu ob njegovi 70-letnici in za njegovo življenjsko delo na področju preučevanja zgodovine NOB red Republike z zlatim vencem, s katerim ga je odlikoval še predsednik Tito.

O naslednji obletnici je spregovoril prof. dr. Bogo Grafenauer. V letošnjem letu je namreč preteklo sto let od prve slovenske znanstvene zgodovinopisne razprave. Začetek slovenskega znanstvenega zgodovinopisja sega v osemdeseta leta 19. stoletja, njegovi začetniki pa so bili dunajski in graški študentje. Pravi prelom v slovenskem zgodovinopisju predstavlja skupina šestih slovenskih zgodovinarjev. Naj jih naštejemo: Franc Šuklje, Anton Kaspret, Simon Rutar, Josip Apih, Ivan Vrhovec in Franc Kos. Najpomembnejši med njimi je prav gotovo Franc Kos, ki je v svojem znanstvenem delovanju sistematično zbiral gradivo za celotno slovensko srednjeveško zgodovino, uveljavil slovenske zgodovinske koncepcije in pripravil znanstvene obravnave slovenske zgodovine do 10. stoletja. Prof. Grafenauer je še omenil, da je bil Franc Kos, ki je začel objavljati leta 1880, njegovo prvo znanstveno delo pa je izšlo v letu 1882, gotovo najbolj kritičen in menda tudi najbolj dosleden pri uveljavljanju slovenskega jezika v znanosti.

O dvajseti obletnici zborovanj slovenskih zgodovinarjev je spregovoril prof. dr. Vasilij Melik. Povedal je, da so slovenski zgodovinarji zborovali skoraj v vseh slovenskih pokrajinah in da je število udeležencev od zborovanja do zborovanja raslo. Tako je, kot kaže, leta 1950 prišlo prvič nad sto ljudi, leta 1968 prvič več kot dvesto. Najbolje obiskani pa sta bili zborovanja v Škofji Loki 1972 in v Mariboru leta 1978, kjer se je udeležba približala številki 300, ali pa jo celo preseгла. Ljubljansko zborovanje oktobra 1980 je potolklo vse rekorde. Vsebinsko so dosedanja zborovanja obravnavala troje vrst vprašanj, je dejal dr. Melik: metodologijo, tehniko in organizacijo zgodovinskega dela; dosežke znanstvenega dela v slovenski in lokalni zgodovini ter probleme šolskega pouka. Tudi jubilejno dvajseto zborovanje se ni bistveno odmaknilo od tradicionalne usmeritve. Referent je predavanje zaključil s pogledom v prihodnost: »Dosedanjo pot bo treba nadaljevati s širjenjem interdisciplinarnosti in internacionalnosti, z načrtnim vključevanjem določenih problemov gospodarske zgodovine in zgodovine vsakdanjega življenja ter dobe po osvoboditvi.«

Naslednjih dveh pomembnih obletnic sta se dotaknila gosta. Že drugič se je namreč Zgodovinsko društvo za Slovenijo odločilo, da bo k sodelovanju pritegnilo tudi zgodovinarje iz drugih držav, zlasti iz sosednjih, ki se ukvarjajo s slovensko zgodovino in so do nje objektivni. Tako je ob šestdesetletnici koroškega plebiscita spregovoril dr. Hans Haas, docent na salzburški univerzi in eden izmed tistih mladih avstrijskih zgodovinarjev, ki poskušajo demitologizirati skupno zgodovinsko pot obeh narodnih skupnosti na Koroškem. Ti zgodovinarji se ne zadovoljujejo več s povečanjem plebiscitne zmage in s poudarjanjem zavednosti tistih Korošcev kateragakoli jezika, ki so 10. oktobra 1920 glasovali za Avstrijo. Njihovo pisanje ne vnaša več razkola med slovensko in nemško govoreče sodeželane, njihove razlage dogodkov, pomembnih za oba naroda, so bolj objektivne in bliže zgodovinski resnici. Hanns Haas je slovenski javnosti na Koroškem in tudi pri nas bolj znan kot avtor knjige »Österreich und seine Slowenen«, ki je vzbudila na Koroškem veliko hude krvi in sprožila vrsto napadov nanj in na soavtorja dr. Karla Stuhlpfarrerja.

Haas se je na zborovanju lotil teme tako imenovanih »obrambnih bojev« v letih 1918/1919, ki jih nemško nacionalistično zgodovinopisje skoraj karizmatično slavi in jim pripisuje zelo pomembno, da ne rečemo odločilno vlogo pri plebiscitni odločitvi. Avtor je v referatu posebej orisal vlogo socialne demokracije pri »bojih za mejo«, kakor jih je sam poimenoval. Boje je obravnaval realno izgubljene, obenem pa je kritično ocenil vlogo, ki jo je imela socialna demokracija. »Tisti, ki so v resnici izgubili boje za mejo, so bili koroški socialni demokrati,« je ugotovil Haas.

Profesor tržaške filozofske fakultete dr. Elio Apih bi moral oživiti spomin na zadnjo — šestdeseto — obletnico rapalske pogodbe. Žal ga je bolezen zadržala doma, upamo pa, da bomo njegov prispevek z naslovom »Rapallo v italijanskem tisku in publicistiki« lahko prebrali v Zgodovinskem časopisu med objavljenimi referati z zborovanja.

Kot vsa leta od 1968 dalje, ko so se slovenski zgodovinarji sestali v Novi Gorici, je bil tudi v Ljubljani poseben sklop vprašanj posvečen tako imenovani »reviziji slovenske zgodovine«. To pot so bili na programu zadnji referati iz tega niza, ki naj bi popravili oz. dopolnili Prijateljevo sliko slovenske zgodovine od sredine do konca 19. stoletja. Že na mariborskem 19. zborovanju slovenskih zgo-

dovinarjev so »revizijo« raztegnili nekoliko čez časovne okvire, ki jih obravnava Prijatelj, letos pa se je z obravnavo obdobja prve svetovne vojne ta tematika izčrpala. Referat dr. Jožeta Šorna »Vplivi vojne na gospodarski položaj prebivalstva na Slovenskem«, je napovedal problematiko naslednje serije referatov na prihodnjih zborovanjih slovenskih zgodovinarjev. Bolj intenzivno naj bi se posvetili gospodarski zgodovini.

V tematskem sklopu o »reviziji slovenske zgodovine«, kjer sta poleg dr. Šorna sodelovala še prof. dr. Janko Pleterski z referatom »Uvodne teze k obravnavi slovenske zgodovine 1914—1918« in dr. Franc Rozman z referatom »Delovanje socialdemokratske stranke v času vojne«, so precejšnje pozornost vzbudil referati gostov. Dr. Momčilo Zečević, eden izmed redkih neslovenskih zgodovinarjev, ki preučuje probleme slovenske zgodovine, posebej Slovensko ljudsko stranko, je pripravil referat o »Slovincih v politiki med dvema jugoslovanskima državama (29. 10.—1. 12. 1918«, dr. Andrej Mitrović, profesor na beograjski fakulteti in specialist za obdobje med obema vojnama, pa prispevek o »Slovinci na mirovni konferenci v Parizu (1919)«. Tretji gost je bil iz vrst koroških Slovencev, ki delujejo na Dunaju, Walter Lukan, sodelavec dunajskega inštituta za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope. Prebral je referat z naslovom »Preganjanje Slovencev med 1. svetovno vojno po avstrijskih virih«. Slovenske zgodovinarje je referat seznanil z vrsto novosti, predvsem zaradi uporabljenega gradiva.

Del zborovanja je bil posvečen šolskim problemom, zlasti tistim, ki se rojevajo ob reformi šolstva, skupaj s težnjo po zmanjševanju vloge pouka zgodovine, še posebej na nehumanističnih smereh usmerjenega izobraževanja.

Posebno pozornost sta vzbudila referata, ki sta se, poleg uvodnega, dotaknila zgodovine slovenskega glavnega mesta. Že dolgo je namreč znano, da Ljubljana nima svoje pisane zgodovine, čeprav pri tej problematiki nismo več na začetku. Oba referenta, Marjan Drnovšek, ki je povzel prispevke več avtorjev v referat z naslovom »Problemski prikaz zgodovine Ljubljane od srede 19. stoletja do leta 1941« in dr. Jože Žontar, ki je razgrnil »Probleme zgodovine mest na Slovenskem od srede 18. stoletja do 1848 s posebnim ozirom na Ljubljano«, sta prispevala k načrtu, naj bi se v bližnji bodočnosti vendarle uresničila ideja o celovitem prikazu zgodovine Ljubljane — mesta heroja. O dejstvu, da na tem področju ni bilo storjenega tako malo kot je videti na prvi pogled, je pričala tudi razstava Zgodovinskega arhiva mesta Ljubljane, ki je prikazala publikacije o zgodovini slovenskega glavnega mesta. Vsi referati, pa tudi razstava, morajo biti dodatna vzpodbuda, da se bodo slovenski zgodovinarji tokrat zares in dokončno odločili, da bodo ob primerni podpori družbe dokončali začetno delo.

Posebna zanimivost zadnjih nekaj zborovanj slovenskih zgodovinarjev so tematske okrogle mize. Na ljubljanskem zborovanju so spregovorili o »Zgodovinskih in nezgodovinskih tendencah v metodologiji«, zasnovali pa so jo kot interdisciplinarni pogovor. Sodelovali so: dr. France Adamič (Biotehnična fakulteta), dr. Adolf Bibič (FSNP — politologija), dr. Svetozar Ilešič (FF — Geografija), dr. Peter Borisov (Medicinska fakulteta), dr. Vekoslav Kremenshek (FF — etnologija), dr. Zdravko Mlinar (FSPN — sociologija), dr. Breda Pogorelec (FF — slavistika), dr. Nace Šumi (FF — umetnostna zgodovina) ter predstavnik zgodovinarjev dr. Bogo Grafenauer, ki je okroglo mizo tudi vodil, in dr. Jasna Fischer (Inštitut za zgodovino delavskega gibanja). Razprava za okroglo mizo je bila

prekratka, da bi lahko dala oprijemljivejše rezultate. Vendar je že sama po sebi pokazala na nujnost interdisciplinarnega pristopa pri obravnavanju zgodovinskih dogajanj. Zgodovinska veda je bila še ne dolgo tega nekakšna pokroviteljica nekdanj »pomožnih zgodovinskih ved«, kot npr. etnologije, umetnostne zgodovine, sociologije itd., danes pa je razmerje med zgodovino in temi vedami drugačno. Čeprav se tega že dolgo zavedamo in tudi priznavamo, je sodelovanja na tem področju še relativno malo, še manj pa je timskega dela pri obravnavanju zgodovinskih problemov. Morda se nam ponuja prav za obdobje novejše zgodovine možnost, da pri raziskavah intenzivnejše preizkusimo interdisciplinarno sodelovanje v katerikoli obliki in zraven uvedemo še kakšno metodološko novost. Vsekakor pa agresiven in včasih preveč polemičen ton pri razpravljanju o tej problematiki ne bo vselej pozitiven za njeno reševanje.

Enaka pozornost kot interdisciplinarnemu pristopu bo morala v prihodnje veljati tudi misli o nujnosti tematsko dopoljenega zgodovinopisja, ki jo je bilo slišati tudi za okroglo mizo. Čeprav Slovenci še nimamo obdelanih vseh pomembnejših političnih dogajanj svoje zgodovine, se je vendarle treba z večjo zavzetostjo lotevati širših družbenih, kulturnih, idejnih in gospodarskih tokov v naši zgodovini. V vsej naši zgodovini, od naselitve do danes.

Dvajseto zborovanje slovenskih zgodovinarjev v Ljubljani, ki se je končalo s strokovno ekskurzijo v okolico Ljubljane in z ogledom zgodovinskih spomenikov iz NOB, je bilo vzorno organizirano. Slovenskim zgodovinarjem, ki so večinoma učitelji in profesorji na šolah, je bilo pomembno dopolnilo pri njihovem delu, tako kot že vsa dosedanja. Kljub temu pa ni doživelo tiste družbene pozornosti, ki bi jo zaslužilo. Na zunaj se je to pokazalo tudi tako, da se ga je del sredstev javnega obveščanja komaj spomnil, oz. sploh ni spremljal njegovega poteka, na znotraj pa so to občutili zlasti organizatorji: Zgodovinsko društvo za Slovenijo in Zgodovinsko društvo v Ljubljani. Razen skupščine mesta Ljubljane, ki je prevzela pokroviteljstvo nad zborovanjem in je tako strokovno — pozdravne besede predsednika Marjana Rožiča so bile skorajda referat — kakor tudi finančno — del sredstev je odobrila prav skupščina mesta Ljubljane — bistveno pripomogla k realizaciji zastavljenega programa, in republiške konference SZDL ter delno Ljubljanske kulturne skupnosti na prošnje po finančni pomoči ni bilo pravega odziva. Če bo tako tudi v prihodnje, najbrž ne bomo imeli več priložnosti, da bi na široko in pohvalno pisali o zborovanjih slovenskih zgodovinarjev, saj bo treba enaindvajseto zborovanje v Celju organizirati spet na amaterski osnovi. To pa bo že v novi organizacijski strukturi, ki je bila sprejeta na ljubljanskem zborovanju — v okvirih Zveze zgodovinskih društev Slovenije.

Dušan Nečak

POSVETOVANJE ARHIVSKIH DELAVCEV V PTUJU 22. IN 23. MAJA 1980

Arhivsko društvo za Slovenijo in komisija za izobraževanje pri Skupnosti arhivov Slovenije sta ob pomoči Zgodovinskega arhiva v Ptuj organizirala dvo-dnevno posvetovanje o metodah dela v arhivih. Posvetovanja se je udeležilo 43 arhivskih delavcev iz sedmih slovenskih arhivov.